

Aktsiaseltsis Tallinna Sadam võimalike korrupsiooniriskide tuvastamiseks moodustatud uurimiskomisjoni 10. märtsi 2016 istungi päevakorrapunkti 2 juures toimunud arutelu üleskirjutus

Artur Talvik

Olete olnud Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi (edaspidi MKM) nõunik ja Rahandusministeeriumi juures oleva ekspertrühma (mis tegeles 2015. aasta lõpus riigi osalusega äriühingute temaga) liige. Milline on olnud Teie kogemus riigile kuuluvate äriühingute nõukogus olemisega? Milliste äriühingute nõukogudes olete olnud?

Erkki Raasuke

Üldse äriühingute nõukogu tööga on mul olnud kokkupuudet kokku tänaseks umbes 15 aastat, põhiosa sellest seoses Hansapank ja Swedbank Balticum tegevusega. Alates 1998. aastast raporteerisin nõukogule. Edasi olin juba ise tütarettevõtete nõukogudes. Alates 2005. aastast nõukogudes esimees meie pangandusgrupi sees. 2009. aastast raporteerisin Swedbanga grupi nõukogule. Olen finantssektori kohapealt päris palju kokku puutunud sellega, kuidas finantsvaldkonna börsiettevõtteid võiksid toimida. Mis puudutab riigi äriühinguid – siis on mul olnud kokkupuude Estonian Air'i ja Eesti Energiaga, muude riigi äriühingutega kokkupuuteid mul pole olnud. Olen mõlemas olnud nõukogu esimees, Estonian Air'is natuke vähem kui aasta ja Eesti Energias üle poolteise aasta.

Artur Talvik

Teil on hea kogemus nii börsiettevõtte kui ka riigi äriühingu nõukogus olemisest. Lähen n-ö juurte juurde – mis börsiettevõtte ja riigi äriühingu nõukogus olemise juures kõige suuremaks erinevuseks on?

Erkki Raasuke

Olemuslikult ei pea üldse nende nõukogude töös suurt erinevust olema. Meie õigusruumi kohaselt ei ole võimalik otse öelda, et mis on nõukogu töös õige ja mis vale. Meie õigusruum on ajaloost tulenevalt rohkem üles ehitatud saksa tavadele. Ise olen põhiliselt kokku puutunud nõukogu tööga, mis on olnud mõjutatud Põhjamaade, eelkõige Rootsi õiguskultuuri tugevatest mõjudest. Olenevalt õiguskultuurist on äriühingu nõukogude toimimislaadides üsna palju erinevusi. Saksa õiguskultuuris on nõukogu paljuliikmeline ja oma sisult on nn *supervisory council*. Sellised nõukogud tegelevad peamiselt just järelevalve funktsiooniga. Samas nõukogu võib tegutseda mitte kui *supervisory council* vaid kui *Board of Directors*. Rootsis ja Põhjamaades laiemalt on äriühingute nõukogude tegevuses väga tugevad angloameerika õiguskultuuri mõjutused, nõukogu tegeleb seal aktiivselt juhtimisega, s.o strateegia loomisega jne. Järelevalvefunktsioon on muidugi ka sellisel nõukogul olemas. Finantsinstitutsiooni nõukogul on lisaks palju regulatiivset tööd ning on palju alamkomiteid: riskikapitali komitee, auditikomitee, töötasukomitee - neid võib lõpmatuseni teha. Iseasi, kui praktiline see on.

Räägin sellest sissejuhatavalt rõhutamaks, et pole n-ö õiget ja valet äriühingu nõukogu toimimismudelit. See oleneb ajaloolisest traditsioonist: saksa õiguskultuuril põhinev nõukogu keskendub kontrollivale funktsioonile ning angloameerikalik nõukogu enam äriühingu strateegilisele juhtimisele.

Kui rääkida Eesti riigi osalusega äriühingutest, siis olen MKM nõunikuna töötades ette valmistanud ja viinud läbi 2012. ja 2013. aastal MKM valitsemisel olnud äriühingute üldkoosolekud 2011. ja 2012. aasta majandusaasta aruannete kinnitamiseks. Üldkoosolekul osalevad nõukogu esimees ja juhatuse esimees. Üldkoosoleku käigus on võimalik saada aimu, mis äriühingus toimub, mis temaatikaga tegeletakse. Riigi äriühingute nõukogud Eestis toimivad pigem nn saksapärase mudeli järgi, teostades rohkem kontrollivat kui strateegilist funktsiooni. Seda võikski käsitleda põhilise erinevusena.

Artur Talvik

OECD on teinud raporti, hindamaks Eesti osaluspoliitikat ja üks oluline etteheide neilt puudutas nõukogu liikmete nimetamist omaniku (riigi) poolt riigi osalusega äriühingute nõukogudesse. Kuidas Teid nimetati (Eesti Energia ja Estonian Air) nõukogudesse? Kuidas Teieni jõuti? Kes tegi ettepaneku nõukokku nimetamiseks?

Erkki Raasuke

Esimesel korral oli kutse otseselt minister Juhan Partsi poolt, kuna ma olin MKM-s tema nõunik ja äriühingu (Estonian Air) majandustulemused oli oodatust erinevad, siis sellest tulenevalt tuli ülesanne mulle.

Artur Talvik

See oli Estonian Airi puhul?

Erkki Raasuke

Jah, 2012. aasta suvel oli see. Töötasin sel ajal MKM-s nõunikuna teiste (Maanteeametisse puutuvate) küsimustega, süvenesin teemadesse ja julgesin oma arvamust avaldada, nii see ilmselt edasi läks. Nimetamise käigu kohta ma täpselt ei tea kuidas see käis. Mis puudutab Eesti Energiat, siis oli esmalt diskussioon ühe nõukogu liikmega, küsimuses kas ma oleksin valmis kandideerima Eesti Energia juhatuse esimeheks. Kuna Eesti Energia juhi konkurss oli kohe algamas, vastasin eitavalt. Natuke aega läks mööda, siis tuldi tagasi ettepanekuga, et asuksin Eesti Energia nõukogu liikmeks. Võtsin veidi mõtlemisaega, mille ajal kohtusin kolme või nelja Eesti Energia nõukogu liikmega, osade Riigikogu majanduskomisjoni liikmetega ja ka ministriga. Ma ei kohtunud Eesti Energia juhtidega, sest nemad ei vali nõukogu. Tahtsin aru saada, mis on ootused, mida tahetakse saavutada. Kartsin sattuda ka võimalikesse äriühinguga seotud probleemidesse. Kohtusin seitsme või kaheksa inimesega, mille tulemusena veendusin, et äriühingu tegevus on läbipaistev ja sellest mulle antud pilt õige. Andsin oma nõusoleku ministrile, kelleks oli rahandusminister Jürgen Ligi. Kuidas see protsess (nimetamine) sealt edasi käis, ei oska täpselt öelda.

Artur Talvik

Kui olite MKM-s nõunik, tegite põhjaliku raporti ministrile – diskussioonipaberi riigi äriühingute valitsemisest. Käisite uurimas ka Põhjamaade kogemust sel teemal. Mis oli diskussioonipaberi lähteülesanne ja kuhu Te jõudsite?

Erkki Raasuke

Algusest peale oli ette teada, et minu MKM-s oleku aeg saab olema ajaliselt limiteeritud. Minu eelmine tööandja (Swedbank) oli seadnud mulle konkurentsipiirangud, mille kohaselt ma ei tohtinud Baltikumis finantssektoris töötada poolteist aastat, kompensatsioon piirangu eest oli ette nähtud isegi kahe aasta peale. Finantssektorisse kavatsesin tagasi pöörduda 2013. aasta sügisel. 2012. aasta kevadel läksin Marika Priske (MKM kantsler) kutsel MKM-i tööle. Alguses tegelesin Maanteeameti küsimustega, seejärel intensiivselt Estonian Air`ga, ka parvlaevade ning muude teemadega, kuni MKM-st lahkumiseni 2013. aasta septembris.

Oli juttu selles küsimuses peamiselt Marika Priskega, aga ka Juhan Partsiga. Marika Priske tellis selle dokumendi, ta palus mul enne kui MKM-st lahkun panna kirja riigi osalusega äriühinguid puudutavad probleemid ja ettepanekud, millest olime rääkinud. Soov oli, et paneksin kirja selle, milline võiks riigiosalusega äriühingute tegevuse korraldamine olla. Osa selles paberis kirjeldatust põhineb omadel kogemustel, osa parimatel praktikatel, mis on läbi proovitud. Kaks korda käisin Soomes, üks kord Norras. Töötasime läbi Rootsi vastavasisulise dokumendi, mis oli äsja ilmunud ning mille mahuks oli üle 400 lehekülje, lasime selle tõlkida. Tegime tööd kolmekesi – Regina Raukas, kes siiani on MKM-s, Anti Perli, kes oli Arengufondis jurist ja mina. Töö väljundiks on lihtsustatult neli ettepanekut:

- 1) riik võiks sõnastada omanduspoliitika, mitte poliitika enda pärast, vaid kuskil võiks olemas olla printsiip, milliseid äriühinguid riik omab ja milliseid ei oma; riigi omandus on paljuski ajaloolise mustri järgi kujunenud. Võiks olla raamistik, mida on ja mida ei ole vaja. Ja võib-olla on vaja üldse uusi äriühinguid luua;
- 2) kõikidel äriühingutel, mis on, on olemas valitsev ministeerium – valitseja või haldaja. Need peaksid sõnastama ministeeriumipoolsed ootused, mida neilt oodatakse. Reeglina kõikidel riigi äriühingutel on ka mingi kohustus täita avalikke ülesandeid. Kui mingites piirides nende ülesannete täitmine piirneb alaga, kus on tavapärane konkurents ja kus täidetakse mingisugust avalikku ülesannet, peaks see olema selgelt ootuses sõnastatud ja see (info) peaks olema ka avalikult kättesaadav;
- 3) põhjalikult ümber disainida nõukogudesse määramise kord, sest seda tehti nagu me teame või oleme kuulnud koalitsioonipartnerite tagatubades või kuidas iganes need otsused sündisid. See probleem moodustas nii minevikus kui ka moodustab praegu minu hinnangul riigi osalusega äriühingute kogu problemaatikast kaheksakümmend protsenti. Siit hakkavad kõik riigi osalusega äriühingute probleemid peale. Kui mehitada nõukogusid sellise praktika järgi nagu see on käinud, siis saabki täpselt seda, mida me siin viimase dekaadi jooksul näinud oleme.
- 4) Riigi osalusega äriühinguid valitsevad erinevad ministeeriumid ja ühelgi neist ei olnud professionaalset võimekust äriühingut juhtida, olla hea omaniku esindaja. Soov oli äriühingute juhtimine koondada. See oli ka OECD soovitus. See ei tähenda samas holding-grupi tegemist, see on juba järgmine samm. Aga riigil peaks olema üks võimekas ja mitte üldse suur meeskond kas Rahandusministeeriumi või MKM juures,

kes suudab riigi osalusega äriühingute portfelli professionaalselt hallata. Mitte et nad läheksid ütlemas, mida äriühingud tegema peaksid, aga nende äriühingutega seoses on vaja pidevalt teha erinevaid toiminguid: suurendada või vähendada kapitali, on oste ja müüke, eriteemad, mõni äriühing satub raskustesse, vaja välist nõustajat juurde jne.

See on põhimõtteliselt nagu fondi portfelli omamine, ka fondijuht ei ütle konkreetselt, mida tegema peab, kuid ta haldab oma portfelli.

Need olid neli põhilist ettepanekut – omanduspoliitika, konkreetsed eesmärgid äriühingutele, nõukogude ja seeläbi juhatuste mehitamine ning ühine omandusüksus.

Artur Talvik

Omandusüksus ei tarvitse olla holding? Seda on igal juhul tõlgendatud holdinguna.

Erkki Raasuke

Omandusüksus ei tarvitse olla holding. See võib olla ka ministeeriumi üks osakond. Võib-olla oli see holdingu-teema ebaõnnestumine selle koha pealt, et omandusüksuse teemat mõisteti kui minu soovi teha nn super-holdingut, ent töös ei olnud seda tegelikult sugugi nii kirjas. Kogu tööst toodi esile vaid see holdingu teema.

Artur Talvik

Käisite MKM valitsemisel olevate äriühingute üldkoosolekutel. Milliseid ootusi andis MKM oma valitsemisel olevatele äriühingutele?

Erkki Raasuke

Hästi erinevaid. Oli selliseid äriühinguid, kus esindajad tulid kohale ja nagu ei saanud aru, miks me siin oleme. Aga positiivse poole pealt oli ka selliseid äriühinguid, kus oli täpselt aru saadud, miks see äriühing olemas on, mida ta teeb. Näiteks Saarte Liinid, mis on suhteliselt olulise avaliku ülesandega, nad pole kunagi küll dividende maksnud, aga nad teavad mida teevad. Nemad ise ei laevata, kuid peavad tagama praamiliikluse püsiva elanikkonnaga saarte ja mandri vahel. Nende roll on selge: nad on infrastruktuuri loojad ja selle hoidjad. Suhteliselt selgete ülesannetega oli ka Eesti Loots. Pigem oli hulk häid näiteid. Kellega valitses segadus, oli Eesti Teed. See äriühing oli piloteerimise käigus moodustatud ja äriühingu juhid ei saanud nagu aru, miks äriühing tehtud on ja mis neist tahetakse.

Artur Talvik

Aga kuidas on nende äriühingutega, kus Te ise nõukogus olite? Eesti Energia, Estonian Air?

Erkki Raasuke

Kui sattusin Estonian Airi, siis olid äriühingule koalitsioonileppes tulenevalt seatud suured ootused: tagada iga päev kaks korda lennureis Euroopa suurematesse keskustesse. Koalitsioonileppe sõnastus oli ehk teine, kuid suures pildis oli ootus selline.

Sellel ajal Eesti Energiale ei olnud omaniku poolt mingit ootust seatud. Me ise hakkasime sellega paralleelselt tegelema, just Eesti Energia oli äriühing, mille ootustega esimesena tegelema hakkasime. Siis aga anti Eesti Energia MKM-lt Rahandusministeeriumi

valitsemisele ja Rahandusministeerium töötas meie omaniku ootuste toormaterjaliga edasi, misjärel see sai veel palju paremaks. Rahandusministeerium kehtestas (Eesti Energia) omaniku ootused 2014. aasta alguses, s.o umbes pool aastat pärast seda, kui MKM andis äriühingu valitsemise neile üle. Rahandusministeeriumi poolt oli see väga hea töö.

Jaanus Karilaid

Kui palju Teil endal nõukogu esimehena õnnestus muutusi ellu kutsuda või ellu viia? Või oli see nõukogu tahte väljendamine kaootiline? Või ei olnud üldkoosolek piisavalt reljeefne oma soovide väljendamisel? Kas midagi õnnestus muuta?

Erkki Raasuke

Ikka. Ei saa küll üldistada, Estonian Air kaotas mitu miljonit eurot kuus sellel hetkel. Estonian Airis oli tegevusvabadus 150%. Oli vaja rääkida sellest, mis ja kuidas me teeme, oli vaja leida lahendusi. Tegevusvabadus oli meil olemas. On teiste hinnata, kas see mis tehti, oli täiuslik. Nõukogu iseenesest oli suhteliselt väike. Oli rohkem spetsialistide nõukogu, seal ei olnud poliitiliselt nimetatud nõukogu liikmeid sel ajal enam sees, sest „maja põles“. Nõukogus olin mina, Märten Vaikmaa, Tarmo Porgand Rahandusministeeriumist ja Erki Urva, kes oli endine lennundusspetsialist. Märten Vaikmaa oli lennunduse asjatundja ja aktiivne ettevõtja, Tarmo Porgand suhestus riiki ja tema poolt olid riigiabi- ja finantseerimise küsimused. Mina olin valdkonnavõhik, kuid finantsistina ja ettevõtete ostu-müümise restruktureerimise valdkonna spetsialistina kaasatud.

Kui Eesti Energiast rääkida, siis on samamoodi. Omaniku ootused on selged, sellest tuleb lähtuda, selle järgi peabki tegevust mõõtma, kuid selle taga on tegevusvabadus suur. Rumalusi muidugi ei tohi teha, ent ei saa öelda, et keegi takistas midagi tegemast. Vähemasti minu puhul oli see nii.

Mõlema äriühingu puhul on juhtkonda vahetatud suhteliselt kiiresti, kas osaliselt või täielikult. See on peaaegu üks suuremaid asju, mida saabki teha.

Valdo Randpere

Kas see diskussiooni-paber puudutas ka korrupsiooniteemat, millega sinne komisjon tegeleb? Korrupsiooni ennetamisega?

Ja teine küsimus lähtub kogemusest, mille siin komisjonis oleme saanud: oleme näinud, et üldkoosolek on andnud nõukogule juhised kirja teel, milles on konkreetselt kirjas mida nõukogu peab tegema (millise otsuse langetama). Sellega on nõukogu tasalülitatud. Kui sageli sellist asja riigiosalusega äriühingutes juhtub?

Erkki Raasuke

Ma rääkisin sissejuhatuses saksa mudelist. See mudel muudab nõukogu n-ö audiitorbürooks, kes käib ja kontrollib äriühingu tegevust. Nüüd on küsimus nõukogule rollide andmises ja võtmises, see on valikute küsimus. Küsimus sellest, et kas nõukogust saab formaalne organ. Varasemalt oligi Eesti Energias nii, et nõukogu langes juhtimisahelast: üldkoosolek – nõukogu – juhatus, välja. Kui vaadata neid praktikaid, mida mina tauniksin, siis selleks on

näiteks see, kui äriühingu juhatuse esimees käib ministri juures asju lahendamas. Eesti Energia puhul on selline käitumismuster välistatud. Omanikusuhete haldamine on nõukogu ja nõukogu esimehe roll. Ettevõtte juhil ei ole loomulikult keelatud ministriga kohtuda või Rahandusministeeriumis käia, kuid omanikusuhted peaksid olema ikkagi nõukogu teema, juhatuse ülesandeks on äriühingut igapäevaselt käigus hoida. See ei ole Eestis samas kuskil õigusaktides kirjas, ent selle oleme ise Eesti Energias paika pannud. Minu kogemus on see, et valdavalt on nõukogu täitnud äärmiselt formaalset rolli, natuke audiitor olnud, tal ei ole olnud äriühingu suundumusi ja olemust kujundavat rolli. Nõukogu liikmed on ka nimetatud selliselt, et üks tuleb nõukogu liikmeks ja teine läheb ära, saamata alati aru oma rollist. Selline situatsioon paneb ka äriühingu juhatuse õlgu kehitama, ollakse olukorras, kus lihtsalt tuleb arusaamatutel põhjustel formeeritud nõukoguga hakkama saada ja sellega rahu leida.

Korruptsioon on oluline teema, see on selge. Mulle on näidatud kaasusi, kus ühes konkreetses riigi äriühingus prooviti läbi liisingstruktuuri naeruväärse hinna eest päris suures summas vara ära liigutada. Ühe äriühingu nõukogu liige tuli minult finantstehingu kohta nõu küsima, ta näitas mulle finantsprognooosi, mis oli naeruväärne. Sain kohe aru, et see plaan ei tööta sellisena, finantsanalüüs oli väga nõrk, isegi keskkooli lõpetanud inimene oleks teinud parema. Finantsnõu tulemusena jäi konkreetne plaanitud tehing tegemata. Nõukogu tehingut ei aktsepteerinud. Potentsiaalne kahju sellest tehingust oleks olnud äriühingule üle paari miljoni euro. Tähtis on see, et see tehing jäi tegemata. Sealt edasi arenesid asjad nii, et need inimesed, kes seda tehingut fabritseerisid, läksid äriühingu juhtorganitest minema. Inimeste vahetamise eesmärk oli, et kogu struktuur äriühingus saaks „puhtamaks“. Politsei poole me tookord ei pöördunud. Tegemist oli n-õ väga must-valge juhtumiga.

Äärmiselt arusaamatu ja segane püüd oli ka seoses hiina vedurite ostmisega EVR Cargosse, mis lõpuks jäi pooleli. Sebimist oli seal palju. Püüti küll välisministri kaudu mõju avaldada jne. Ma ei tea, kuidas asjad õieti käivad, kuid olen enam kui 15 aastat tegelenud ettevõtete finantseerimisega ja kõik mu närvid on timmitud küsimusele: „Mis siin valesti on?“. Kaasuste puhul on alati palju märke (miks need inimesed asja ajavad, miks just selliselt jne), mis näitavad seda, et tegemist ei ole „puhta“ asjaga.

Minul on ka erinevaid episoode ette tulnud. Mõned olid piisavalt mastaapsed. Nägin kus olid korruptiivsed huvid mängus. Hinnang ei ole see, et poliitikud nõukogudes on halvad, vaid see, kuidas saavad korrumppeerunud erasektori esindajad äriühingute nõukogudesse. Nemad on need, kes tehingute juures „tekki (endale kasulikus suunas) sikutasid“. Küsimus siis aga selles, et kuidas need korruptiivsete huvidega erasektori esindajad sinna nõukogusesse said, siis vastus on, et vildaka äriühingu nõukogude mehitamise mehhanismi kaudu.

Selles raportis (diskussioonipaberis) me proovisime ka korruptsiooniga seotud teemasid käsitleda, kuigi sellele siis laiemat tellimust ei olnud. Teadsime toona, et raport läheb riulisse. Me püüdsime mitte kedagi riivata ja intrigeerida, sõnastasime probleemi järgmiselt: „võimalikud korruptiivsed ilmingud“. Vältisime sõna „korruptsioon“. Kui me oleksime seda sõna kasutanud, siis võib olla oleksin pidanud mingil ajal viima paberid uurimisorganitesse, aga mitte seda raportisse kirja panema.

Valdo Randpere

Olen Sinuga nõus, et see olukord, kus riigi osalusega ettevõtte juht läheb nõukogu esimehest mööda ja suhtleb otse ministriga, ei ole normaalne. Kuid minul on jäänud mulje, et tänu sellele saksa mudelile tunnevad paljud juhatuse esimehed end täielikult omanikena. Kas see ei ole isegi suurem probleem, kui see, et nad vahel ministriga lobisevad?

Erkki Raasuke

Jah, see on selle sama ilmingu osa. Kui äriühingul on nõrk nõukogu, siis äriühingu juht, kui ta seda tahab, kaaperdab äriühingu. Täpselt nii see ongi, see on väga tõenäoline.

Peeter Ernits

Kui puutusite kokku MKM valitsemisel olevate äriühingutega, siis mis mulje jäi teil Tallinna Sadamast? Ja teine küsimus: Tallinna Sadama auditikomiteest, varasematest küsitlemistest on välja tulnud, et neist ei ole erilist kasu, nad ei saa äriühingus toimuvale (korruptsioonile) pihta.

Artur Talvik

Küsimus on siis auditikomitee ja siseaudiitori järelevalve rollist äriühingus?

Erkki Raasuke

Mis puudutab Tallinna Sadamas toimunut, siis ei saa lahmides väita, et kõik mis juhtus oli täpselt ette ennustatav. Ent samas ei olnud Tallinna Sadamas juhtunu kuidagi juhuslik ega ootamatu. See kui mastaapseks korruptsioonkahtlustus kujunes, oli muidugi ootamatu. Aga see, et Tallinna Sadamas võivad olemasolevate juhtimisvigade tõttu asjad halvasti minna, oli juba ammu teada. See probleem „tiksus“ seal juba mõnda aega.

Kui vaadata olukorda Tallinna Sadamas erinevate asjaolude kombinatsioonis, siis minu interpretatsioon ja hinnang selle kohta, millisel viisil probleem Tallinna Sadamas „tiksus“ on see, et nõukogu esimees oli sisuliselt äriühingu enda omaks muutnud, tehes seda, mida tahtis. Nõukogu esimees sekkus äriühingu igapäevasesse tegevusse, olles seal n-ö kättpidi sees. Samuti ei ole juba printsiibis õige moodustada juhatust kaheliikmelisena, nagu see oli Tallinna Sadamas. Isegi väikese ettevõtte puhul peaks juhatuse liikmeid olema vähemalt kolm. Sellisel juhul on juhatuse dünaamilisem, on enam diskussiooni jne. Kahe juhatuse liikme puhul on selge oht, et üks juhatuse liige muutub tahes tahtmata teise „jopeks“. Tallinna Sadama puhul oli ka mitu korda erinevad teemad üleval, kus nii majandus- ja kommunikatsiooniminister kui ka ministeerium MKM kantsleri isikus oleks näinud arenguid äriühingus teistmoodi, kui neid Tallinna Sadamas tehti. Ma ei tea, mida neile Tallinna Sadamas näidati või räägiti, kuid asjad käisid Tallinna Sadamas ikka omasoodu edasi.

Kogu äriühingus valitseva tonaalsuse (suhtumised ja hoiakud) lõi juba nõukogu esimees (Neinar Seli). Näiteks ühel Tallinna Sadama üldkoosolekul, kuhu minister Parts mind kaasas, oli teemaks sponsorlus. Üldkoosolekul tuli jutuks Eesti Olümpiakomitee esimeheks asunud nõukogu esimehe (Neinar Seli) poolt nõukogus Eesti Olümpiakomiteele toetuse maksmise poolt hääletamine. Püüdsime ministriga nõukogu esimehele selgeks teha, et toetuse maksmine iseendaga seotud juriidilisele isikule ei ole lubatav. Nõukogu esimees vaidles vastu ja väitis, et süüdistame teda alusetult. Kui minister Partsil lõppesid vaidluses argumendid otsa, siis

sekkusin sisetundest ajendatuna vaidlusse ja ütlesin nõukogu esimehele otse, et on aeg oma suhtumist muuta, on juba aasta 2013 ja meil on puhtakujuline huvide konflikt laual, pole mõtet rääkida tema alusetust süüdistamisest, see ei pea paika. Aga see diskussioon lõppeski sinna.

Sellest situatsioonist tuli välja, et Tallinna Sadama aktsiaid valitseval ministril ei olnud mingit võimalust äriühingut mõjutada, tal oli null mõju äriühingu üle. Teine näide on seotud Tallinna Sadama raamatupidamise aastaaruandega. 2012. aastal valmistasin Tallinna Sadama korraliseks üldkoosolekuks ministriale küsimusi ette. Selle käigus märkasid, et üks neljast suurest audiitorühingust oli (erinevatel aastatel) teinud Tallinna Sadama aastaaruande kohta märkuse. Minu jaoks oli suur üllatus, et suurel riigi osalusega äriühingul on märkustega aastaaruanne. Vald-konnas, kus varem töötasin peeti märkustega aastaaruannet väga halvaks, n-ö mustaks märgiks. Märkused aruandes puudutasid esmalt üht ja hiljem kahte objekti. Üks neist oli Saaremaa sadam, mis oli ehitatud kallilt, s.o siis kui laenu raha oli kallis. Saaremaa sadamaga seotud äritegevust ei olnud. Sellisel juhul tuleb vara alla hinnata, sest ta ei teeni rahavoogu, mida oodati. Teiseks objektiks oli söeterminal. Selle objektiga seotut teadsin, sest olime Swedbankis seda objekti finantseerinud. Nii audiitor kui ka Tallinna Sadama finantsjuht leidsid, et varad tulevad alla hinnata, ent Tallinna Sadama nõukogu ütles, et ei tee seda. Seda tüüpi praktikad, kus keegi seab end sisuliselt väljaspool õigussüsteemi asuvaks, siis mida muud saabki arvata sellise ettevõtte juhtimisstiilist. See on ainult aja küsimus, mil ka alluvad tajuvad, et kui juhtkond teeb mis ise tahab, siis võime ka meie seda. Kui juhtkond viljeleb selliseid juhtimismeetodeid, ei ole vaja kaua oodata, mil ka alluvad hakkavad samamoodi käituma.

Artur Talvik

Kas siin ei tule kõne alla dividendipoliitika? Sellepärast ei hinnatud varasid alla, et kapitalitootlikkus väheneb? Ministri suunised, mis antakse Rahandusministeeriumist, kus võetakse aluseks kapitalitootlikkus, et olgu selline tulemus. Kui hakkad varasid ümber hindama, siis kasum kukub.

Erkki Raasuke

Osaliselt see argument pädeb, osaliselt mitte. Varade alla hindamine ei mõjuta rahavoogu ja kui äriühingul on varasemalt kogunenud akumulatsioonid kasumit, saab seda kasutada ja kehvemal aastal välja jagada. Seda võib olla ei saa teha mitme aasta jooksul järjest, kuid lühema perioodi vältel saab välja jagada dividende suuremas koguses, kui on äriühingu kasum. See dividendi maksmine riigi osalusega äriühingutest on eraldi teema. See teema on meil hetkel päevakorral ka Eesti Energias. Tavapärane (erakapitalil põhinev) ettevõtte ei tööta selliselt, et omanik kirjutab aasta aega ette kui palju dividende ta äriühingust saada soovib. Raha ei tule äriühingusse n-ö seina seest. Äriühing saab välja maksta seda raha, mida äriühing teenib. Kui lähtuda äriühingu positsioonist, tahmata olla arrogantne, siis riigieelarvesse kirjutatud tuluootused on äriühingu jaoks vähetähtsad, võib-olla siiski mitte absoluutselt tähtsusetud. Äriühingu nõukogu ja juhatuse liikmetel on hoolsuskohustus. Äriühingu juhid saavad hoolsuskohustust silmas pidades maksta äriühingust välja raha vaid siis, kui sellega ei kahjustata võlausaldajaid. Juhatust teeb hoolsuskohustusest lähtuvalt ettepaneku nõukogule ja

nõukogu ei saa teha teistsugust otsust, sest ka nõukogu liikmetel on hoolsuskohustus, mille rikkumisel võib nõukogu liikmed vastutusele võtta.

Kui on aga teistsugune dünaamika äriühingu juhtimises, kus omanik lähtubki sellest, et tal on põhiseaduslik õigus teha äriühingu suhtes ebamõistlikke otsuseid, siis seda õigust ei saa muidugi keegi ära võtta. Aga sel juhul peab omanik vaatama, et kes on need inimesed, kes on nõus selliseid otsuseid äriühingu juhatuses ja nõukogus tegema. See võis olla kaalutlus, miks Tallinna Sadamas selliseid nõukogu ja juhatuse liikmeid hoiti. Ent tegelikkuses ei saa keegi juhatuse või nõukogu liiget sundida hoolsuskohustust rikkuvat otsust tegema.

Jaanus Karilaid

Ei saa nõustuda sellega, et Juhan Parts ei saanud oma poliitikat ellu viia, kuna nõukogu esimees seal ajas mingit mikropoliitikat. On üldkoosoleku vorm ja 2012 oli selgelt näha, kuidas ministri poolt suruti läbi jäälohkuja ostmise. Sealt tuli välja, et kui ministril tahe on ja nägemus on, siis ta suudab selle ära dikteerida. Mind huvitab nõukogu esimehe roll - milles väljendus nõukogu esimehe sekkumine mikrojuhtimisse?

Erkki Raasuke

See Botnica ettepanek tuli küll rohkem kantslerilt. Ma ütlesin, et see on minu hinnang. Hinnang tulenes selles, et mul oli mõningaid kokkupuutepunkte üksikute episoodidega, mille asjaolusid ma detailselt ei mäleta, ent mulle jäi meelde, et Tallinna sadama juhatuse liige viitas ühest või teisest teemast rääkides nõukogu esimehe Neinar Seli otsustele ja arvamustele. Teemad olid seejuures sellised (igapäevast majandustegevust puudutavad), mille puhul ei oota tavapäraselt nõukogu esimehe sekkumist. Samas võis tegemist olla ka ebaõnnestunud kommunikatsiooniga. Kõrval ma ei seisnud ja see on lihtsalt minu hinnang.

Valdo Randpere

Oli sponsorlusega seoses seda ka näha?

Erkki Raasuke

See oli kindlasti ka üks nendest teemadest. Nõukogu esimees tegeleb sponsorlusega, see on ikka väga küsitav.

Jaanus Karilaid

Kui vaadata seda organisatsiooni vedamist ja arendamist, siis kas tehti analüüs selle kohta, kas peaks tihedamini kasutama üldkoosoleku vormi? Hea näide on see 50 miljoniga (jäämurdja Botnica) ost 2012. aastal. Või tehti seda liiga harva? Kas minister tuli välja selge nägemusega?

Erkki Raasuke

Mina arvan, et sellised suunised või sellisel viisil tehtud tehingud on oma olemuselt hästi halvad. See tähendab seda, et strateegilisel tasandil, sh omaniku ootuste seadmisel, mida sel hetkel ei olnud selgelt sõnastatud, olid jäetud asjad tegemata ning siis oli vaja seda puudust korvata mingi eraldi korraldusega. See on väga halb praktika, kui nii asju aetakse. Mõõnan, et

võib esineda olukordi, mille korral on vaja selliselt toimida, ent ka siis ei tohiks olla nii, et minister saadab dokumendi, millega kohustab nõukogu ühte või teist tegema. Botnica ostuga seoses oli meil ka hiljem MKM sees debatt sellest kuidas selle tehinguni jõuti. Tallinna Sadama nõukogus oli otsustajaid seitse, neli nõukogu liiget oli otsuse poolt ja kolm vastu, sh oli vastuseisjate seas nõukogu esimees ise. See otsus räägib selle nõukogu olemusest, kus selliselt ollakse valmis otsust tegema. Ma ise ei kujuta ette, et nõukogu esimehena teeksin otsuse, kus pooled nõukogu liikmetest on nõus ja pooled vastu. Sel juhul jääks see otsus nõukogus tegemata.

Artur Talvik

See oli oluline otsus ka selles suhtes, et põhikirjalisele tegevusele tuli täiesti uus tegevus juurde. Siiaamaani pidi Tallinna Sadam ainult sadama teenust pakkuma, laevadega nad ei tegelenud ja Botnicaga tuli ju täiesti uus liin.

Erkki Raasuke

Siin on mitu tasandit. Ma ei oska kaasa rääkida selles, et kas Eestil oli jäämurdjat vaja või mitte. Need infokillud ja argumentatsioon, mida mina kuulsin, veensid pigem mind selles, et Eestil oli jääõhkujat vaja. Jäämurdjat läheb küll korra mitme aasta tagant vaja, aga kui siis jääõhkujat ei ole, siis on väga suur segadus. Kui oleme siin Eestis jääs kinni ja üldse siit välja ei pääse, siis tekib nii majanduslik kui ka riigikaitseprobleem. Mis on halb, on see viis, kuidas asju minnakse riigis tegema. See on ka põhjus, miks on viidatud sellele, et riik on olemuslikult halb omanik. Selle põhjuseks on asjaolu, et erinevad riigi toimimise viisid sunnivad kasutama struktuure ja teid võib olla vajaliku ja õige asja tegemiseks, mis hiljem ei toimi. Kogu taustaks on suur riigieelarve probleem - mis asi on strukturealne puudujääk ja mis ei ole. See defineerib riigis kõike.

Artur Talvik

Seepärast see mäng käib?

Erkki Raasuke

Sellepärast (strukturealse puudujäägi vältimiseks) tehakse neid „igerikke“ konstruktsioone, s.o riigi osalusega äriühingu tütarettevõtja moodustatud tütarettevõtja ehk n-ö „tütretütre“ kaudu tehakse erinevaid asju, võttes sellega riigile ebamõistlikke tegevusriske. Lihtne ja läbipaistev toimimisviis oleks olnud see, et kui on vaja jäämurdjat, siis tehakse selleks eraldi juriidiline isik, näiteks „Eesti jääõhkumise AS või OÜ“, kapitaliseeritakse ära, äriühing võtab laenu ja ostab selle eest jääõhkuja. Selline toimimine oleks olnud selge ja läbipaistev. Jäämurdjaga läks aga nii, et pintsak õmmeldi nõõbi külge.

Praamidega oli sama lugu. Miks peaks Tallinna Sadam omama neid praamlaevasid? Sama temaatika.

Andres Anvelt

Komisjoni ülesanne on hinnata võimalikke korrupsiooniriske ja teie osalusel koostatud mõttepaberis, samuti rohelises raamatus on välja toodud, et riigi äriettevõtete puhul tekib

konflikt tavapärase äritegevuse ja avalike ülesannete täitmisega, mis võib tulla igal hetkel. Näiteks parvlaevade puhul oli teema Tallinna Sadama juhatusele niikaua ebamugav, kuni nad said teada, et tehakse Tallinna Sadama tütarettevõtja, kel pole riigihanke kohustust, sel juhul saab riigihankereeglitest mööda minna. Siis tekkis Tallinna Sadama juhatusel suur huvi parvlaevade ostu vastu. Kas me saaksime oma raportis sisuliselt öelda, et see „hämär tsoon“ sellesama avaliku ja erafunktsiooni täitmise vahel on korrupsioonirisk?

Erkki Raasuke

On. See kindlasti komplitseerib olukorda, kuid veel suurem korrupsioonirisk on see viis, kuidas riigi osalusega äriühingute nõukogusid mehitatakse ja kuidas siis need nõukogud mehitavad omakorda juhatusi.

Valdo Randpere

Aga mitte poliitikud nõukogus ei ole probleem?

Erkki Raasuke

Mina ei ole kunagi eraldivõttes näinud halba selles, et riigi osalusega äriühingute nõukogus on poliitikud. Minul on olnud väga hea koostöö ja klapp poliitikutest nõukogu liikmetega. Näiteks Kalle Palling Eesti Energia nõukogus oli asjalik ja hea nõukogu liige. Ma arvan, et nõukogu oli parem temaga kui ilma temata. Neid näiteid on teisigi. Poliitikud ei ole saatanast.

Andres Anvelt

See probleem on kuskil mujal. Poliitikute nõukogudes vahetamise kiirus on nii suur, et poliitikust nõukogu liige ei jõua temadesse süveneda.

Erkki Raasuke

Soodumus korrupsiooniks Tallinna Sadamas oli nõukogu mehitamisega loodud, ent Tallinna Sadama kaasus (praamide ostuga seotud altkäemaks) tekkis sellepärast, et oli kimbatus riigieelarve tasakaaluga ning siis loodi Tallinna Sadama tütarettevõtja, s.o struktuur, kus põhimõtteliselt keegi saab (tahtmise korral) midagi hakata ära liigutama. Kui oleks tehtud vahetult riigi osalusega osauhing või aktsiaselts, siis see oleks olnud lihtne ja läbipaistev struktuur. Kui omanik loob äriühingu, siis ta soovib, et äriühing oleks läbipaistev, ei tehta sarnaseid asju läbi tütarettevõtja tütarettevõtjate. Kui keegi tuleks näiteks minu kui finantseerija juurde sellise struktuuriga, siis ma ei saaks sellest aru, miks on vaja selliselt teha, miks on vaja pintsak nõõbi külge õmmelda?

Valdo Randpere

Hinnanguline küsimus Saarema süvasadama kohta – see oleks tulnud alla hinnata, aga kas keegi (nõukogu, omanik) arutas alternatiivi ka, et mida teha sadamaga, et seda ei tuleks alla hinnata, s.o panna seal mingi äri käima? Tundub, et pärast seda, kui see sadam tehti, jäädi käed rüpes istuma ja lepiti olukorraga.

Erkki Raasuke

Küll seda on ikka vaadatud, aga see on sama asi, et kunagi see sadam tehti ja siis selle omanikuks tehti hiljem Tallinna Sadam. Tegemist ei olnud Tallinna Sadama enda äriotsuse ja sooviga, vaid lihtsalt see sadam määrati Tallinna Sadamale. Sellises olukorras puudus ka Tallinna Sadamal vastutus selle projekti ebaõnnestumise eest, see oli kellegi teise viga ning sellepärast ka tõsist muret sellega seoses ei tuntud, pükstest välja selle nimel ei hüpatud. Kus oli aga Tallinna Sadamal minu hinnangul tõsine mure, oli söesadam. Seal oli huvitav juhtum - tehti väga korralik projekt, meil (Swedbankis) finantseerijana oli sama moodi ettenägematu see olukord. Ehitati terminal valmis, anti garantiid. Sadamale anti miinimummahus garantiid ja samas oli üleval pangalaen, mida terminali omanik maksis. Ja ühel hetkel poliitilised tuuled muutusid. Peale pronksiööde ei liikunud sealt enam mingit kaupa läbi. Terminal oli tühi, kaubavoogusid polnud, ent sadamale maksti miinimumgarantii tasu ära, samuti on pangalaenu kogu aeg ära makstud. See läks lihtsalt nii. Süüdistada pole kedagi, aga fakt on ka see, et sadam oli teinud oma investeeringu teiste ootustega, et kaubakäive toimib, et nad ei saa ainult miinimumtulu, mis ei vastanud vara väärtusele, vaid ikka suuremat tulu. Nad nägid Tallinna Sadamas vaeva, et see kaubavahetus uuesti käima läheks, kuid seal ei olnud enam midagi teha, sest Venemaa poolt oli kaubakäive kinni keeratud.

Artur Talvik

Keegi on naljatades väitnud, et Tallinna Sadam võiks teenida tulu ka ilma juhatuseta, raha lihtsalt voolab sisse? Hea majandusjuhtimise korral oleks tulu lihtsalt veel suurem?

Erkki Raasuke

Ma seda ei väidaks, ma küll ei ole ka valdkonna spetsialist. Kui midagi öelda, siis juhatuse esimees oli teemades pädev, teistega Tallinna Sadamast oli mul vähem kokkupuudet olnud. Kriitiline olen küsimuses, et miks oli Tallinna Sadamas selline kooslus, s.o kaheliikmeline juhatus. Kui äriühingus on pikalt olemas finantsjuht, siis miks ei võiks võtta teda juhatusse, kasvõi juhatuse liikmete asenduste lihtsustamise pärast. Võib-olla see poleks ka olukorda muutnud, aga ikkagi.

Artur Talvik

Siit on hea minna rotatsiooniküsimuse peale. Teie koostatud ettepanekutes rotatsiooni polnud mainitud, mitmed külalised on siin komisjonis aga maininud rotatsiooni olulisust.

Erkki Raasuke

Mina käsitlesin omaniku teemasid, mitte seda, kuidas äriühinguid juhtida.

Artur Talvik

Rotatsioon nõukogudes?

Erkki Raasuke

Rotatsioon nõukogudes on hea. Olen olnud Eesti Energias 18 kuud ja ma olen vist juba kõige pikema staažiga nõukogu liige. Ütlen seda praegu irooniaga. Ennem seda oli vist Toomas Luman 17 aastat. Parimast praktikast – kunagi nõukogu tasandil seda eriti ei tähtsustatud, tähtsustati pigem ettevõtte tegevjuhi rotatsiooni. Täna on paljudes riikides, sh Taanis ühingu

juhtimise heasse tavalisse sisse kirjutatud, et nõukogus ei peaks üks inimene olema kauem kui 8-9 aastat, mis aga on päris pikk periood.

Artur Talvik

Kas see kehtib ka juhatuse liikmetele?

Erkki Raasuke

Ma arvan, et vägagi kehtib. Keeruka organisatsiooni juhatuse esimehe mõistlik tööperiood on 5-7 aastat. Alati on erandeid, sh värvikaid erandeid, kuid tavaolukorras on see periood 5-7 aastat. Arvestades, et me kõik oleme inimesed, siis toimub teatud aja tagant inimese ammendumine. Keegi peab tulema ja tegema vahepeal midagi teistmoodi.

Ka majandustsükli vahetumist tuleb arvestada. Neid inimesi on väga vähe, kes on head kasvatajad, head kahandajad, head kriisijuhid, head mingite muude omaduste poolest. Igal inimesel on oma tugevused ja nõrkused. Näiteks kui võtta Eesti Energia investeerimisplaan, mis oli üle 4 miljardi euro, mis oli peaaegu kümme korda suurem kui Eesti Energia rahavoogude generatsioon. See plaan oli ellu viimiseks täiesti ebarealistlik. Soovitsin minister Partsile juhtide vahetust, sest juhid (Eesti Energias) olid superhead, aga kontekst, kus nad olid, ei olnud õige. Tegin ettepaneku, et minister teeks juhtide osas muudatuse ja liigutaks Eesti Energia juhatuse esimehe Tallinna Sadamasse. Sadam on närb, seal on vaja juhti, kellel on rahvusvahelisel tasandil kogemused. See jäi küll tegemata, sest muud teemad olid tol ajal päevakajalisemad.

Tarmo Olgo

Olete olnud suurtes rahvusvahelistes korporatsioonides. Kas seal on korrupsiooni vältimiseks kasutusel mingeid selliseid meetodeid, mida saaks võtta riigi äriühingute tarvis üle?

Erkki Raasuke

Tonaalsus on siin kõige suuremaks heidutuseks. Kui me näeksime Eesti Energias kasvõi pisikestki korrupsiooniilmingut juhatuse tasandil, siis oleksin mina esimene, kes viib avalduse korrupsiooni avastamiseks (uurimisorganitele). Seda teatakse organisatsioonis. Me nõukogus ei hirmuta otseselt juhte, aga see nõukogu hoiak on kõigile üheselt selge. Kogu nõukogu enda käitumine peab olema laitmatu, kui nõukogu ise reegleid rikub, siis ei saa ka teistelt organisatsioonis nõuda reeglitest kinnipidamist. Nendel teemadel peab olema nõukogu teistele eeskujuks. Nõukogu küll ise korrupsiooniga vahetult kokku ei puutu, ent kui hoiakud organisatsioonis on sellised, et kui midagi korruptiivset peaks juhtuma, siis on nõukogu korruptiivse teo toimepanija kõige suuremaks vaenlaseks, siis sel on korrupsiooni heidutav mõju.

Tarmo Olgo

Enda eeskuju siis on oluline.

Erkki Raasuke

Heidutus - see peab olema läbi kogu organisatsiooni. Nõukogu peab valima juhid, kellel silmad ei vila. Kui Tallinna Sadamas korrupsiooniskandaal oli toimunud, siis ka ise ironiseerisin sel teemal, kui üks endine viis aastat nõukogus olnud liige väitis, et kui tema oli nõukogus, siis olid juhatuse liikmed juba olemas. Nõukogu puhul on aga tavaline standardprotsess see, et nõukogu igal aastal hindab, kas äriühingul on endiselt adekvaatne juhtkond. Kellelegi ei ole antud (juhatuse liikmeks) määramisel pensioni mandaati, kolmeks, viieks või enamaks aastaks. Juhatuse liikme tööleping kestab 24 tunni kaupa. See võib lõppeda igal ajal. Mitte hirmutamise mõttes, vaid korra aastas tuleb nõukogul üksteisele otsa vaadata ja kontrollida, kas meil on adekvaatsed mehed juhatuses. Sadamas olid nõukogu liikmeid, kes polnud kordagi sellele küsimusele isegi otsa vaadatud. Nagu see polekski olnud nende teema diskuteerida.

Artur Talvik

Rääkisime omaniku strateegiast, riigi suurest visioonist, printsiipidest, kas riigiettevõtted võiks viia osaliselt börsile, või toob suuromaniku sisse. Kas see aitaks midagi?

Erkki Raasuke

Ma olen aastatega mitu korda oma arvamust selles küsimuses muutnud. Mitte väga radikaalselt. Aga tehes esimese raundi riigi osalusega äriühingutega, siis oli mul see tunne, et kui sellised ettevõtted viia börsile, oleks see rahvusvaheline skandaal. See kuidas me riigi poole pealt asju ajame, see on nii kaugel börsi ettevõttele vajalikust heast praktikas. Kui näiteks finantsjuht tuleb nõukogu koosolekule täiesti alkoholijooobes või mingid taolised näited, siis sa ju ei taha, et teised aktsionärid seda näeksid. Siis ma mõtlesin, et esimene samm on see, et on vaja ikkagi saada ettevõtted paremasse korda, muidu saab see börsile viimine olema väga negatiivne kogemus. Samas peab ütlema, et riigi osalusega äriühingutes on asjad läinud kogu aeg paremaks, selles ei ole kahtlust. Mitte praegu, vaid pikas horisondis, iseküsimus on, kas me oleme rahul selle protsessi kiirusega, progress võrreldes 10 või 15 aasta taguse ajaga on olemas. Siis ma mõtlesin, et kõigepealt tuleb riigi osalusega äriühingud korda teha, kes jaksab häbi ja tagasilööke kannatada, kui me nad sellisel kujul börsile viime. Aga hiljem olen natuke leebunud. Tundub, et niisama nende korda tegemise soovi on liialt vähe olnud, ikkagi nagu mingil määral börsile viimine sunniks muudatusi läbi viima, justkui selline tagurpidine protsess, s.o äriühingute börsile viimine ajendaks neid korda tegema. Sellist juhtimisstiili nagu oli Tallinna Sadamas, seda börsiettevõttes viljeleda ei saa. Seal nõukogu liikmed esindavad kõiki aktsionäre ja mõne väikeaktsionäri poole pealt oleks ilmselt sel juhul ka viidud avaldus kuhugi, kui oleks nähtud, kuidas äriühingus asju toimetati. Täna ma olen seda meelt, et küll häbist saab üle, kuid see oleks üks viis, mitte et ta oleks kõige parem viis, kõige parem viis oleks asi lihtsalt korda teha. Ent kui n-ö parem viis ei õnnestu, siis on ka halb viis hea selleks, et aidata distsipliini riigi äriühingutes üleval hoida, seda siis äriühingute osade aktsiate noteerimisega börsil.

Artur Talvik

Kas börsile viimine tähendab ka suuremat avalikkust?

Erkki Raasuke

Ja, see tähendab täis avalikkust. Pead olema läbipaistev. Selleks on olemas börsi nõuded. Meie oleme LHV-ga börsiettevõtte. Iga samm, mis me teeme, mis on natuke rohkem materiaalne peame sellest börsi teavitama ja millest me ei teavita, saame trahvi, see oleks häbi. Börsil olemine loob n-ö elustiili.

Tarmo Olgo

Kas neid börsi nõudeid on laiendatud ka riigi äriühingutele? Või nime poolest ainult järgime neid (kohustus järgida hea ühingujuhtimise tava)?

Erkki Raasuke

On niisuguseid ja teistsuguseid praktikaid. Võib olla on palju öeldud, et on toimunud murrang, aga kui vaadata tagasi aastat 2012 ja nüüd on aasta 2016, siis hästi palju asju on läinud paremaks. Puhas õnnistus on see, mis seal Tallinna Sadamas juhtus, asjad mis tulevad välja Eesti Raudteest, ja igal aastal ka Eesti Energiast viiakse päris mitu inimest käeraudades minema, kui on midagi riigihangetega välja tulnud. Neid asju juhtub, kuid see valu tuleb ära kannatada, et asi paremaks läheks. Aga kas me peame selliseid tagasilööke veel ootama? Ei peaks ju.

Ootan kolmandat kuud, et minna valitsuskabinetti nende ettepanekutega, mis me tegime möödunud aasta lõpul uuesti (Rahandusministeeriumi juures 2015. aastal tegutsenud töögrupis). Seal on uuendatud soovitusel, konkreetne ettepanek on see, kuidas riigi osalusega nõukogudesse liikmete nimetamist muuta, see teistele alustele viia. Kui selle probleemi lahendamiseks edasi ei minda, siis mina lasen „lipu alla“, ma olen omalt poolt teinud kõik, et seda probleemi lahendada.

Artur Talvi

Kas käib mingi paralleelne tegevus rohelise ja valge raamatu tegemisel? Kas olete kaasatud rohelise ja valge raamatu tegemisse?

Erkki Raasuke

Mina olin selle rohelise raamatu üks põhilisi tegijaid. Koos Tarmo Porgandiga vedasime seda. Me oleme Tarmo Porgandiga samas paadis, paralleeltegevust ei ole. Valgest raamatust on räägitud, kirja pandud on see ka, ma ei taha veel mingi konspiratsiooniteooriaga välja tulla, aga ma tahaks, et see asi saaks tehtud, sellega ei peaks venitatama: täna on 10. märts, teeks selle ära, vaid 20 minutit, tempel alla. Teeme paremat Eestit!

Valdo Randpere

Oled väitnud, et Tallinna Sadamas toimunud asjad olid mingil määral ettenähtavad, need ei olnud nii üllatavad. Millises riigi osalusega äriühingus järgmine pauk tuleb?

Erkki Raasuke

Päris paha koht on raudtee, seal on puugid siiani sees. Nii Cargos kui Eesti Raudtees - mõlemad on saanud uue juhi, kuid Ka Eesti Energiast tuleb kogu aeg erinevaid asju välja:

kaevandused, varuosad jne. Kas sellist pauku, kus juhatas 100%-liselt käeraudades ära viiakse, ma arvan, et seda enam loodetavasti ei tule.

Artur Talvik

Aga Riigi Kinnisvara AS probleemidega oled tuttav?

Erkki Raasuke

Seal on teine dünaamika. See äriühing on hõivatud enam riigieelarvesse, töötab nagu riigiasutus ja uuel juhil seal on korrupsiooni suhtes nulltolerants. Sealne juht võib isegi liialt radikaalseks muutuda, peaasi, et ta suudaks suhteid hoida. Väiksemad äriühingud on juba niipalju väiksemad, et... Kus on pikka aega olnud ilma rotatsioonita juhtkond, on Eesti Loots. Kuid seal tundus olema probleem pigem tööajakasutusega. Minu isiklik hinnang. Minu asi ei ole käia ja kritiseerida. Neil on omad nõukogud.

Artur Talvik

Kui tulla läbipaistvuse juurde, riigihanked jne. Tegite Põhjamaade tuuri, kui diskussioonipaberit ette valmistasite. Missugune on läbipaistvuse tase Põhjamaades riigihangetes, juhtimises jne võrrelduna Eestiga?

Erkki Raasuke

Seal ollakse meist väga kaugel ees, aga see on üldine olukord. Pekka Timonen, kes on Soome riigi käes olevat haldusüksust üles ehitanud 2000. aastate algusest, kes on hästi tugeva akadeemilise ja juhtimistaustaga inimene ja oli meile intellektuaalseks toeks. Ta kirjeldas, kuidas nad Soomes terve dekaadi teemaga tegelesid, kuni õnnestus probleemid lahendada. Seal oli ka suur krahh ja korrupsioon, olid kompensatsioonid jne. Murdepunktiks kujunes Timoneni ütluse kohaselt see, kui poliitikud said ühel hetkel aru, et riigi äriühingud on „outside“. Kui kõik läheb hästi, siis on olukord neutraalne. Ent kui asjad lähevad äriühingus pahasti või viltu, siis võib see poliitiku karjääri täielikult ära rikkuda. Äriühingute lähedal tiirutada ei ole mingit mõtet, sealt midagi positiivset sulle ei tule. Sellega toimus mõtteviisis murdepunkt. See ei olnud seejuures üldse nii ammu – 2004. või 2005. aastal. Pärast seda läks käima struktuuriline muudatus ja kõik laabus.

Rootsi ja Norra kohta ei tea nii täpselt, pole juttu olnud. Nemas käisid samasuguse tee läbi nagu meie. Üldse on korrupsioon Põhjamaades madal. Sealne ühiskond on küps. Samas need episoodid, mida ma raudtee puhul nägin, see ei ole isegi mitte Ida-Euroopa, vaid Ida-Euroopa idaserv. See on küpsuse küsimus.

Artur Talvik

Läbipaistvus tuleb küpsusega, kas võib niimoodi öelda?

Erkki Raasuke

Jah, mina näen seda asja niimoodi. See on hea juhtimistava teema, mis on ebahuvitav. Kui pean sellel teemal loengut, jäävad kuulajad magama, aga kui räägid sellest, kuidas asjad on halvasti läinud, kuulajad elavnevad. Aga asjad lähevad paremaks, kuid see võtab aega. See on

samuti nagu liikluskultuuriga, mis on ka aja jooksul paremaks läinud. On vaja häid eeskujusid. Meil ei ole vaja järgmisi Tallinna Sadama sarnaseid skandaale. Aga kust tulevad eeskujud? Eeskujud tulevad siit – Riigikogust, s.o avalikust sektorist. Kui riik jätkab, adresseerin selle teile nüüd otsa ette, riigiosalusega äriühingutes nõukogude mehitamist nagu seda siamaani on tehtud, saadakse täpselt sama asja, nagu seda siamaani saadud on. Muutke see ära!

Artur Talvik

Sellega on meie istungile väga hea punkt pandud. Suur tänu!

Üleskirjutuse koostanud

Kaie Masing

Uurimiskomisjoni konsultant

Üleskirjutuse üle vaadanud

ja täpsustanud Erkki Raasuke

e-kirjaga 24.03.2016